

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ รายละเอียด ดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิจัย
7. อภิปรายผลการศึกษาวิจัย
8. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ความมุ่งหมายในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาปัญหา และสาเหตุแห่งปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการเรียนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสำนักเรียนหรือสำนักศาสนศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี และนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี รวมประชากรทั้งหมด 1,741 รูป

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง สุ่มจากกลุ่มประชากรที่เป็นครูผู้สอนและนักเรียนได้จากการสุ่มแบบ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นแรกสุ่มอำเภอมา 6 อำเภอโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย ขั้นสองสุ่มโรงเรียนอำเภอละ 1 โรงเรียนในทุกอำเภอที่สุ่มได้และกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากประชากรใช้ตารางเคริชซีและมอร์แกน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นครูผู้สอน จำนวน 80 รูป และนักเรียน จำนวน 226 รูป ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียนใช้ประชากรทั้งหมด จำนวน 13 รูป รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 319 รูป

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้มี 2 ประเภท ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามมี 1 ฉบับ เป็นแบบสอบถามปลายปิดแบบตรวจสอบรายการ (checklist) และแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) และเป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด สำหรับครูผู้สอนและนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี
2. แบบสัมภาษณ์มี 1 ฉบับ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) ใช้สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียน

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตรวบรวมข้อมูลจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ไปยังเจ้าอาวาสที่เป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการบริหารและจัดการเรียนการสอนในสำนักเรียนหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามมอบหมายให้ครูผู้สอนประจำสำนักเรียนหรือโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในการแจกแบบสอบถามแก่ครูผู้สอนเอง และนักเรียน และกำหนดนัดหมายการเก็บแบบสอบถามคืนกับครูผู้สอนด้วยตนเอง ส่วนแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ส่งประเด็นสัมภาษณ์ไปล่วงหน้า และนัดวันเวลาที่จะสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามครบถ้วน จำนวน 306 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และได้แบบสัมภาษณ์ครบถ้วน ทุกฉบับมีความสมบูรณ์จึงนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ จากการสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยการแจกแจงความถี่ และคำนวณค่าร้อยละ และนำเสนอผลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย
2. ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี จากการแสดงความคิดเห็นของครูผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียน

และนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยการหาค่าเฉลี่ย (mean : \bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation : S.D.) แล้วแปลตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และนำเสนอผลในรูปตารางประกอบคำบรรยาย ส่วนการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหา โดยการสังเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และนำมาจัดลำดับความสำคัญ

3. ข้อมูลแนวทางการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนปัญหา และสาเหตุแห่งปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี วิเคราะห์เนื้อหาจากการแสดงความคิดเห็นของผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียน เสนอแบบพรรณนาความ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของครูผู้สอน นักเรียนและผู้บริหาร

1.1 ครูผู้สอนและนักเรียน

ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุ มีจำนวนมากถึงร้อยละ 81.00 มีอายุพรรษา 21 ปีขึ้นไป มากถึงร้อยละ 62.10 โดยมีระยะเวลาอยู่ในสำนักเรียนหรือโรงเรียนระหว่าง 6-10 ปี มีจำนวนมากที่สุดร้อยละ 52.60 วุฒิการศึกษาพระปริยัติธรรมสูงสุดส่วนใหญ่เป็นนักธรรมชั้นเอก มีจำนวนมากที่สุดร้อยละ 48.00 และมีตำแหน่งหน้าที่งานในปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีจำนวนมากที่สุดร้อยละ 70.90

1.2 ผู้บริหาร

ทั้งหมดเป็นพระภิกษุที่มีอายุพรรษา 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีระยะเวลาอยู่ในสำนักเรียนหรือโรงเรียนระหว่าง 11-15 ปี มีจำนวนมากที่สุดร้อยละ 53.85 ทั้งหมดมีประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาดังแต่ 5 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 100.00 และมีตำแหน่งหน้าที่งานในปัจจุบันเป็นเจ้าของอาวาส/เจ้าสำนักเรียนทั้งสิ้น คิดเป็นร้อยละ 100.00

2. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสระบุรี

สภาพการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ทั้ง 5 ด้าน ปรากฏผลดังนี้

2.1 ด้านหลักสูตรการสอน ภาพรวมในแต่ละระดับชั้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดสิ้น แต่เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า

2.1.1 ระดับนักธรรมชั้นตรี ประเด็นที่มีเฉลี่ยค่าสูงสุดคือ เนื้อหาวิชาการจัดเรียงเนื้อหาตามลำดับความยากง่ายอย่างเหมาะสม ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยปานกลางคือ

เนื้อหาวิชาพุทธประวัติมีความเหมาะสมกับระดับชั้น ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เนื้อหาวิชาธรรมวิภาคมีความเหมาะสมกับระดับชั้น

2.1.2 ระดับมัธยมศึกษาชั้นโท ประเด็นที่มีเฉลี่ยค่าสูงสุดคือ เนื้อหาวิชาที่มีการจัดเรียงเนื้อหาตามลำดับความยากง่ายอย่างเหมาะสม ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยปานกลางคือ เนื้อหาวิชาธรรมวิภาคมีความเหมาะสมกับระดับชั้น ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เนื้อหาวิชาเรียงความแก่กระทู้มีความเหมาะสมกับระดับชั้น

2.1.3 ระดับมัธยมศึกษาชั้นเอก ประเด็นที่มีเฉลี่ยค่าสูงสุดคือ เนื้อหาวิชาที่มีการจัดเรียงเนื้อหาตามลำดับความยากง่ายอย่างเหมาะสม ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยปานกลางคือ เนื้อหาวิชาธรรมวิภาคมีความเหมาะสมกับระดับชั้น ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เนื้อหาวิชาเรียงความแก่กระทู้มีความเหมาะสมกับระดับชั้น

2.2 ด้านการวางแผนการสอน ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ มีการสอนที่แสดงให้เห็นว่าได้เตรียมการสอนมาล่วงหน้า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยปานกลางคือ มีการวิเคราะห์หลักสูตร และวางแผนการสอนทุกครั้งเพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมในแต่ละระดับชั้น ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ จัดทำแผนการสอนที่หลากหลายในแต่ละเนื้อหาวิชาเพื่อช่วยให้นักเรียน การสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ จัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติได้ดำเนินการอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักสูตร ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยปานกลางคือ จัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างคืบตัว ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ผลสมผสานการจัดการเรียนการสอนหลากหลาย เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสอนผ่านเครือข่าย www. เป็นต้น

2.4 ด้านสื่อการเรียนการสอน ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณารายพบว่า มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้การสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยปานกลางคือ สื่อการเรียนการสอนน่าสนใจและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ สื่อการเรียนการสอนสัมพันธ์กับขนาดของกลุ่มผู้เรียน และกิจกรรม

2.5 ด้านการวัดและประเมินผล ภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณารายประเด็นพบว่า ระบบการวัดและประเมินผลการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมปัจจุบันมีความเหมาะสมดีแล้ว ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยปานกลางคือ มีการวัดผลทั้งก่อนเรียน และหลังการเรียนการสอนเสริม และใช้วิธีการวัดผลหลากหลาย เช่น การทดสอบ การทำ

รายงาน การลงมือปฏิบัติ ส่วนประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ นำผลที่ได้จากการวัดและประเมินผลการเรียนมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน

3. ผลการศึกษาปัญหาและสาเหตุแห่งปัญหาในการจัดการเรียนการสอนของ คณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสระบุรี

ปัญหาและสาเหตุแห่งในการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ทั้ง 5 ด้าน ปรากฏผลดังนี้

3.1 ด้านหลักสูตรการสอน ปัญหาได้แก่เนื้อหาในแต่ละวิชามีมากโดยเฉพาะวิชา ธรรมวิภาคและวิชาเรียงความแก้กระทู้ และบางสำนักศาสนศึกษายังไม่มีความมาตรฐานในการจัด ตารางเรียน ซึ่งสาเหตุมาจากแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้กำหนดเนื้อหาตลอดจนวัตถุประสงค์ ของหลักสูตร ส่วนการดำเนินงานและการบริหารก็ยังไม่มีการเปรียบเทียบว่าด้วยการบริหาร สำนักเรียน ขึ้นอยู่กับการบริหารของผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียนแต่ละแห่ง

3.2 ด้านการวางแผนการสอน ปัญหาได้แก่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีการ วางแผนการสอน และละเลยไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนการสอน ซึ่งสาเหตุมาจาก ครูผู้สอนขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการสอน ขาดคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ไม่มีคุณสมบัติด้านวิชาชีพครู หรือจบการศึกษาจากคณะที่แตกต่างกันไป ทำให้ขาดความรู้ ความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนการสอนแตกต่างกันไป

3.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน ปัญหาได้แก่ครูผู้สอนส่วนใหญ่เน้น การบรรยายเพียงอย่างเดียว ขาดการจัดกิจกรรมที่จูงใจผู้เรียน และครูผู้สอนมีคุณวุฒิ วิทยุฒิ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันไป ซึ่งสาเหตุมาจากครูผู้สอนไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคหรือวิธีการสอนที่ทันสมัย ผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียนให้ ความสำคัญเกี่ยวกับการคัดเลือกคุณสมบัติของครูผู้สอนน้อยเกินไป

3.4 ด้านสื่อการเรียนการสอน ปัญหาได้แก่ สื่อไม่ทันสมัย ไม่น่าสนใจและ ขาดงบประมาณด้านการจัดซื้อจัดหาสื่อการเรียนการสอน ซึ่งสาเหตุมาจากงบประมาณด้าน การจัดซื้อจัดหาสื่อการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับความพร้อมและทุนทรัพย์ของแต่ละสำนักเรียน หรือโรงเรียนเป็นหลัก

3.5 ด้านการวัดและประเมินผล ปัญหาได้แก่ขาดการประเมินผลตามสภาพจริง ให้ความสำคัญกับการวัดผลขณะเรียนน้อยเกินไป และไม่สามารถนำผลการประเมินที่ได้มา ปรับปรุงการเรียนการสอนได้ ซึ่งสาเหตุมาจากการวัดผลของการเรียนหลักสูตรพระปริยัติธรรม มีเพียงอย่างเดียวคือ การสอบธรรมสนามหลวงประจำปี จึงทำให้ครูผู้สอนและผู้เรียนให้ ความสำคัญกับสอบธรรมสนามหลวงประจำปีมากกว่า

4. ผลการศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมจังหวัดสระบุรี

แนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี ทั้ง 5 ด้าน ปรากฏผลดังนี้

4.1 ด้านหลักสูตรการสอน แนวทางที่เหมาะสมและสามารถนำมาแก้ปัญหาที่ค้นพบได้แก่ ครูผู้สอนจะต้องมีการประยุกต์เนื้อหา หรือ หัวข้อธรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อม และเวลาเรียน ผู้บริหารและครู ควรมีการออกระเบียบ หรือมีการจัดทำตารางการเรียนการสอน ให้ชัดเจนและเป็นระบบมาตรฐานและขอความร่วมมือจากคณะสงฆ์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องช่วยกันพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาในแต่ละวิชา เพื่อให้สามารถบูรณาเนื้อหาในแต่ละวิชาให้สอดคล้องเวลาเรียนที่ค่อนข้างจำกัดทำให้ปฏิบัติได้ และสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันเพื่อให้เกิดความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

4.2 ด้านการวางแผนการสอน แนวทางที่เหมาะสมและสามารถนำมาแก้ปัญหาที่ค้นพบได้แก่ ครูผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนการสอน ส่วนผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการคัดเลือกครูผู้สอนที่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการที่จะทำให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และควรจัดอบรมครูผู้สอนให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนการสอนเพื่อให้การสอนบรรลุผลตามต้องการ

4.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน แนวทางที่เหมาะสมและสามารถนำมาแก้ปัญหาที่ค้นพบได้แก่ ครูผู้สอนควรตระหนักถึงวิธีการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง หรือการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วม และผู้บริหารควรให้ความสำคัญในการอบรมวิธีการสอนแก่ครูผู้สอน หรือจัดให้มีพระนิเทศมานิเทศการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด

4.4 ด้านสื่อการเรียนการสอน แนวทางที่เหมาะสมและสามารถนำมาแก้ปัญหาที่ค้นพบได้แก่ ในการเลือกใช้สื่อการสอนครูผู้สอนควรคำนึงถึงความสอดคล้องสัมพันธ์กับเนื้อหาวัตถุประสงค์ เลือกสื่อที่น่าสนใจทันสมัย เหมาะกับวัยและกิจกรรมของผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้บริหารสำนักเรียนควรมีการจัดสรรงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนในการเรียนการสอน

4.5 ด้านการวัดและประเมินผล แนวทางที่เหมาะสมและสามารถนำมาแก้ปัญหาที่ค้นพบได้แก่ การวัดผลและประเมินควรคำนึงถึงการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย คำนึงถึงหลักเกณฑ์ต่างๆ เช่น วัดและประเมินผลให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชา สอดคล้องกับจุดประสงค์ บทเรียนและเวลาเรียน และควรจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการประเมินตามสภาพจริงแก่ครูผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง สภาพและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม จังหวัดสระบุรี มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปรายเป็นรายด้านดังนี้

1. ด้านหลักสูตรการสอน มีประเด็นอภิปรายดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ด้านหลักสูตรการสอน ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมที่สุดทั้งระดับนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอกได้แก่ เนื้อหาวิชาที่มีการจัดเรียงเนื้อหาตามลำดับความยากง่ายอย่างเหมาะสม ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพจน์ สุวโจ (2545, หน้า บทคัดย่อ) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ประเด็นศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรหรือหนังสือแบบเรียนสำหรับนักธรรมชั้นตรี ในด้านเนื้อหาพบว่า เป็นการเรียบเรียงหนังสือแบบเรียนในรูปแบบใหม่ เพื่อให้ง่ายแก่ความเข้าใจของผู้ศึกษาในชั้นต้น

1.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า เนื้อหาวิชาธรรมวิภาคทั้งระดับนักธรรมชั้นตรีและนักธรรมชั้นโท มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง และเนื้อหาวิชาเรียงความแก่กระทุ้ง ทั้งระดับนักธรรมชั้นโทและนักธรรมชั้นเอก มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง ทั้งนี้สาเหตุเนื่องมาจากปัจจุบันมีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้กำหนดเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ตลอดจนการจัดสอบธรรมสนามหลวงประจำปี ซึ่งลักษณะของหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมเป็นแบบบูรณาการ กล่าวคือ ผู้เรียนต้องเรียนรู้ทั้งคำสอน ประวัติพระพุทธศาสนา ลึกซึ้งที่ตนพึงรู้พึงปฏิบัติและสามารถอธิบายสั่งสอนผู้อื่นได้ ซึ่งการที่จะพิจารณาและปรับปรุงเนื้อหาให้เหมาะสมเวลาเรียนและสภาพสังคมปัจจุบันจึงทำได้ยาก ต้องจัดทำอย่างระมัดระวัง และรอบคอบจากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาพจน์ สุวโจ (2545, หน้า บทคัดย่อ) ได้วิจัยการประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมประเด็นประเมินประสิทธิภาพ หลักสูตร ด้านบริบท วัตถุประสงค์ของหลักสูตรขาดความชัดเจน โครงสร้างของหลักสูตรเน้นด้านทฤษฎีมากกว่าด้านปฏิบัติ และเนื้อหาของหลักสูตรไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ดังที่ Mayhew, Ford and Hubbard (ศักดิ์ชาย เพชรช่วย, 2545) ได้ให้ข้อเสนอว่าการที่สถาบันอุดมศึกษาจะประสบความสำเร็จในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพนั้น จะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ คือ การจัดหลักสูตรและรายวิชาต้องส่งผลต่อการพัฒนาทางสติปัญญาของนักศึกษาอย่างแท้จริง ประกอบกับต้องพัฒนาในด้านความคิดที่ซับซ้อนขึ้นด้วย และนักศึกษาต้องเป็นผู้รอบรู้ในศาสตร์อื่นๆ อีกหลายๆ ด้าน

ดังนั้นแนวทางการในการแก้ไขปัญหาด้านหลักสูตรการสอน ควรขอความร่วมมือจากคณะสงฆ์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องช่วยกันพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาในแต่ละวิชาโดยเฉพาะวิชาธรรมวิภาคเพื่อให้เกิดความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ครูผู้สอนควรประยุกต์เนื้อหาโดยเฉพาะหัวข้อธรรมให้สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันและระยะเวลาเรียนที่ค่อนข้างจำกัดให้ปฏิบัติได้อย่าง

ลงตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 35-36) เรื่อง วิจัยสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการศึกษาของสงฆ์ด้านหลักสูตรคือ ไม่มีหลักสูตรเฉพาะกิจที่จะนำมาใช้ในสังคมปัจจุบัน จึงเป็นการยากที่จะศึกษาพระปริยัติธรรมให้ได้ผลดี

2. ด้านการวางแผนการสอน มีประเด็นอภิปรายดังนี้

2.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า จากผลการวิจัยที่พบว่าครูผู้สอนจัดทำกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายอยู่ในระดับปานกลาง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2543, หน้า 186) ที่กล่าวว่า การวางแผนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของระบบการสอน เป็นการเตรียมการล่วงหน้าก่อนสอนโดยใช้ข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้จากการดำเนินงานตามระบบการสอน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 186) ที่กล่าวว่า การวางแผนการสอนคือ การเตรียมการสอนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางการสอนของครูอันจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การวางแผนการสอนจัดทำในลักษณะที่ไม่หลากหลาย ทำให้การสอนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งสาเหตุมาจากครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนการสอนเพราะขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการสอนหรือขาดคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ไม่มีคุณสมบัติด้านวิชาชีพครูหรือจบการศึกษาจากคณะที่ไม่เกี่ยวข้อง

2.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า ครูผู้สอนจัดทำกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายอยู่ในระดับปานกลาง ดังที่ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 186) ที่กล่าวว่า การวางแผนการสอนคือ การเตรียมการสอนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ล่วงหน้า เพื่อเป็นแนวทางการสอนของครูอันจะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่การวางแผนการสอนจัดทำในลักษณะที่ไม่หลากหลาย ทำให้การสอนไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้และไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งสาเหตุมาจากครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสำคัญกับการวางแผนการสอนเพราะขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการสอนหรือขาดคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ไม่มีคุณสมบัติด้านวิชาชีพครูหรือจบการศึกษาจากคณะที่ไม่เกี่ยวข้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 35-36) ได้วิจัยสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการศึกษาของคณะสงฆ์คือ ครู-อาจารย์ คณะสงฆ์ขาดหลักเกณฑ์มาตรฐานกลางในการรับครู-อาจารย์ ทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผล

ดังนั้นในการแก้ไขปัญหาด้านการวางแผนการสอน ครูผู้สอนควรตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนการสอน เนื่องจากการวางแผนการสอนจะเป็นการผสมผสานเนื้อหาและจุดประสงค์ของหลักสูตรมาใช้กับหลักจิตวิทยาของผู้สอน นวัตกรรมทางการศึกษา

สภาพของโรงเรียน ปัญหา ความต้องการ ความสนใจของนักเรียน ดังที่ อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540, หน้า 196) กล่าวว่า ความสำคัญของการวางแผนการสอนอำนวยความสะดวกต่อผู้สอนคือ ช่วยสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้สอน กำหนดทิศทางการสอน ช่วยให้การสอนบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ และช่วยสร้างศรัทธาต่อครูจากนักเรียนเพราะความสำเร็จจากการสอน นอกจากนี้ผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับการคัดเลือกครูผู้สอนที่มีคุณสมบัติพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในการที่จะทำให้การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร มากแจ้ง (2543, หน้า 73-80) เรื่อง สภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า วุฒิการศึกษาของครูไม่สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ เพราะไม่มีข้อกำหนดคุณสมบัติของผู้สอนตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ไม่มีวุฒิทางการสอนและวุฒิไม่ตรงสาขาวิชาที่สอน และควรจัดอบรมครูผู้สอนให้มีความรู้เกี่ยวกับการจัดทำแผนการสอน เพื่อให้การสอนบรรลุผลตามต้องการ

3. ด้านการจัดการเรียนการสอน มีประเด็นอภิปรายดังนี้

3.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติได้ดำเนินการอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกรมการศาสนา (2541, บทคัดย่อ) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารแต่ละสำนักเรียน ยกเว้นเรื่องหลักสูตร และการวัดผลการศึกษาแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ

3.2 จากผลการวิจัยที่พบว่า ผสมผสานการจัดการเรียนการสอนหลากหลาย เช่น การใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน การสอนผ่านเครือข่าย www. เป็นต้น อยู่ในระดับปานกลาง ดังที่กระทรวงศึกษาธิการระบุว่า ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องสนับสนุนผู้เรียนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์หาทางแก้ไข โดยเฉพาะศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษโดยการเรียนรู้ในสาระต่างๆ นั้นผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ อาทิ มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบบูรณาการ เป็นต้น ซึ่งปัญหาที่พบคือ ครูผู้สอนเน้นการบรรยายเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาพร มากแจ้ง และสมปอง มากแจ้ง (2543, หน้า 73-80) ได้วิจัยการศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนและวิธีการเรียนรู้ ผู้สอนส่วนใหญ่สอนด้วยวิธีการบรรยายและประเมินความเข้าใจของผู้เรียน ด้วยวิธีถามตอบ ปัญหาการขาดการจัดกิจกรรมที่จูงใจผู้เรียน ผู้สอนมีความรู้ความสามารถ คุณวุฒิ วิทยุฒิ และประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศันสนีย์ ไปบน (2545, บทคัดย่อ) ได้

ทำการวิจัยเรื่อง สภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยี ผลการวิจัยพบว่า อาจารย์ที่มีประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในภาพรวม และด้านบทบาทผู้เรียน แตกต่างกัน ส่วนด้านบทบาทผู้สอนไม่แตกต่างกัน และอาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนในหมวดวิชาที่สอนต่างกัน มีสภาพการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญทั้งในภาพรวม ด้านบทบาทผู้เรียน และบทบาทผู้สอน ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนากร เจริญเดียง (2546, หน้า บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของครูในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีและตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป มีการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี และตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัญหาครูผู้สอนไม่ได้รับการอบรมเกี่ยวกับเทคนิคหรือวิธีการสอนที่ทันสมัย ผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียนให้ความสำคัญเกี่ยวกับการคัดเลือกคุณสมบัติของครูผู้สอนน้อยเกินไป สอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 35-36) เรื่อง วิจัยสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาของคณะสงฆ์อีกด้านคือขาดหลักเกณฑ์มาตรฐานกลางในการรับครูผู้สอนทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผล

ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรตระหนักถึงวิธีการต่างๆ ในการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง หรือการเรียนรู้แบบบูรณาการที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (active participation) เนื่องจากจากหลักสูตรพระปริยัติธรรมมีลักษณะแบบบูรณาการ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งด้านคำสอน ประวัติความเป็นมา และสาขาที่จะต้องปฏิบัติ ตลอดจนสามารถอธิบายสั่งสอนผู้อื่นได้ ซึ่งเป็นการเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (2545, หน้า 113-154) ที่กล่าวว่า หลักการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หมายถึง การจัดสภาพการณ์ของการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนมีบทบาทหรือมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวทั้งด้านกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ในกิจกรรมหรือกระบวนการเรียนรู้โดยมีบทบาทดังกล่าวมากกว่าผู้สอน และการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นการบูรณาการ มีหลักการคือการเรียนรู้ทุกสิ่งมีความเชื่อมโยงกัน การเรียนรู้จะไม่เกิดประโยชน์ถ้าไม่บูรณาการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแก้ปัญหาโดยใช้ความรู้หลายๆ ด้านมาประกอบกันทำให้เกิดความรู้ ทักษะ เจตคติไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียนควรให้ความสำคัญในการอบรมวิธีการสอนแก่ครูผู้สอน หรือจัดให้มีพระนิเทศมานิเทศการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนมาช่วยดูแล

ให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ กรมการศาสนา (2541, หน้า บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ที่สำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ บุคลากร (ครูผู้สอน) เอกสาร ตำรา คู่มือครู เทคนิคการสอนของครู การนิเทศตรวจเยี่ยม

4. ด้านสื่อการเรียนการสอน มีประเด็นอภิปรายดังนี้

4.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า มีสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม เพื่อให้การสอนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร อยู่ในระดับมาก ซึ่งสื่อหลักที่ใช้ในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมก็คือ หนังสือ ซึ่งแยกตามเนื้อหาวิชาของแต่ละระดับชั้น นอกจากนี้ยังมีสื่อ บุคคล วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ครูผู้สอนนำมาประกอบการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของกรมการศาสนา (2541, บทคัดย่อ) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารแต่ละสำนักเรียน ยกเว้นเรื่องหลักสูตร และการวัดผลการศึกษาแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ แต่ปัญหาที่พบคือ สื่อไม่ทันสมัย ไม่น่าสนใจ ไม่เหมาะกับวัย ขนาดของกลุ่ม และกิจกรรมของผู้เรียน ดังที่ กิตานันท์ มะลิทอง (2540, หน้า 91) กล่าวว่า ในการดำเนินการสอนครูผู้สอนจะใช้สื่อการสอนประเภทใดหรือขนาดใดนั้น ย่อมต้องเลือกให้มีความเหมาะสมกับขนาดของกลุ่มผู้เรียน มีความสัมพันธ์กับกิจกรรม และสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่างๆ อาทิ เลือกสื่อให้ตรงกับเนื้อหา เลือกสื่อที่น่าสนใจ เลือกสื่อให้เหมาะกับวัยผู้เรียน อันจะก่อให้เกิดประสพการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนด้วย และผู้บริหารสำนักเรียนหรือโรงเรียนควรมีการจัดสรรงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอนเพื่อสนับสนุนในการจัดซื้อจัดหาสื่อด้วย และดังที่ มหาพรเทพ นุททจนโท (2550, มีนาคม 2) กล่าวว่า สื่อการสอนที่คณะสงฆ์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนพอสรุปในภาพรวมใหญ่ได้แก่ ตำรา/หนังสือเรียน รูปภาพ/แผ่นภาพวันสำคัญ วิถีทัศน์พุทธประวัติฯ สวาท เครื่องฉายข้ามศีรษะ สื่อบุคคล(พระสงฆ์) การจัดกิจกรรมต่างๆ ที่เน้นคุณธรรม เหล่านี้เป็นต้น ปัญหา สำนักเรียนหรือโรงเรียนขาดงบประมาณสนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอน ซึ่งสาเหตุมาจากการที่หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมใช้หนังสือที่ส่วนกลางกำหนดไว้แล้ว และงบประมาณสนับสนุนด้านสื่อการเรียนการสอนขึ้นอยู่กับความพร้อมและทุนทรัพย์ของแต่ละสำนักเรียนหรือโรงเรียนแต่ละแห่งเป็นหลัก

ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรคำนึงถึงการเลือกใช้สื่อที่มีความสอดคล้องสัมพันธ์กับองค์ประกอบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหา วัตถุประสงค์ เลือกสื่อที่น่าสนใจทันสมัย เหมาะกับวัยและกิจกรรมของผู้เรียนเป็นสำคัญ และผู้บริหารสำนักเรียนควรมีการจัดสรรงบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอน เพื่อสนับสนุนในการเรียนการสอน และทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้น

5. ด้านการวัดและประเมินผล มีประเด็นอภิปรายดังนี้

5.1 จากผลการวิจัยที่พบว่า ระบบการวัดและประเมินผลการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมมีความเหมาะสมดีแล้ว แต่ปัญหาที่พบคือ ใช้วิธีการวัดผลการเรียนที่ไม่หลากหลาย ไม่มีการนำผลการประเมินมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ขาดการประเมินผลตามสภาพจริง ให้ความสำคัญกับการวัดผลขณะเรียนน้อยเกินไป สาเหตุจากการวัดผลของการเรียน หลักสูตรพระปริยัติธรรมมีเพียงอย่างเดียวคือ การสอบธรรมสนามหลวงประจำปี จึงทำให้ครูผู้สอนและผู้เรียนให้ความสำคัญกับการสอบธรรมสนามหลวงประจำปีมากกว่า ซึ่งมีแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานจัดสอบ สอดคล้องกับการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540, หน้า 35-36) เรื่อง วิจัยสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารและการดำเนินงานการศึกษาเน้นการศึกษาในแนวตั้ง คือ การสอบผ่านชั้นการศึกษาสู่ระดับสูงตามลำดับ และสอดคล้องกับการวิจัยของกรมการศาสนา (2541, หน้า บทคัดย่อ) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานการศึกษาขึ้นอยู่กับผู้บริหารแต่ละสำนักเรียน ยกเว้นในเรื่องหลักสูตร การวัดผลการศึกษา มีแม่กองบาลีสนามหลวงเป็นผู้รับผิดชอบ

ดังนั้นแนวทางในการแก้ไขปัญหาด้านการวัดผลและประเมิน ครูผู้สอนควรคำนึงถึงการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงและใช้เครื่องมือที่หลากหลาย มีการประเมินผลการสอนอย่างสม่ำเสมอเพื่อทำให้ทราบทั้งข้อดีและข้อบกพร่องของตน เพื่อนำไปส่งเสริมและปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ดังที่ อนันต์ ศรีโสภาก (2540, หน้า 4-5) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดและประเมินผลไว้ว่าเป็นประโยชน์ต่อครูเพื่อให้ข้อมูลเบื้องต้นของนักเรียน ช่วยให้ครูสามารถกำหนดและปรับปรุงจุดมุ่งหมายของนักเรียนแต่ละคนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยให้ครูประเมินตนเอง ช่วยให้ครูสามารถปรับปรุงเทคนิคการสอนให้เหมาะสม และประโยชน์ต่อนักเรียน ช่วยให้ นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายและความต้องการของครู เพิ่มแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียน ช่วยให้มั่นใจยิ่งขึ้นในการเรียนดีขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น มีข้อเสนอแนะทั่วไปและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ดังนี้

1.1 ด้านหลักสูตรการสอน

1.1.1 ควรมีการพัฒนาจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย นโยบายของการเรียนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อจะใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและมีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

1.1.2 ควรศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจชัดเจน เพื่อจะได้ทราบวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และสามารถสอนให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

1.2 ด้านการวางแผนการสอน

1.2.1 ควรมีการปรับพื้นฐานของครูผู้สอนให้มีความรู้ความเข้าใจและให้ความสำคัญในการจัดทำแผนการสอน

1.2.2 ควรมีความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องในการพิจารณาในการจัดวางตัวบุคคลที่เป็นครูผู้สอน เพื่อให้การดำเนินการเรียนการสอนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

1.3 ด้านการจัดการเรียนการสอน

1.3.1 ควรมีการจัดกิจกรรมในแต่ละวิชาให้สามารถบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ได้ เน้นการปฏิบัติมากกว่าการท่องจำ

1.3.2 ควรสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้ส่งเสริมการเรียนรู้ เน้นการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความน่าสนใจ และเกิดความสนุกสนานร่วมด้วยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น เสนอผลงาน วิพากวิจารณ์ และความคิดริเริ่มร่วมกัน

1.3.3 ควรมีการนิเทศการปฏิบัติงานในด้านการจัดการเรียนการสอน และมีการวัดผลและประเมินผลครูผู้สอน เพื่อกระตุ้นให้มีการปรับปรุงคุณภาพของครูผู้สอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.4 ด้านสื่อการเรียนการสอน

1.4.1 ควรมีการปรับปรุงปัจจัยที่เอื้ออำนวยในการใช้งบประมาณด้านสื่อการเรียนการสอนให้คล่องตัว จัดหาสื่อหรืออุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอต่อความต้องการ และทันสมัย

1.4.2 ควรมีการจัดกิจกรรมในพัฒนาการผลิตสื่อการเรียนการสอนร่วมกัน เพื่อสร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน

1.4.3 ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการเรียนการสอนเน้นคุณภาพ ความสะดวก และอยู่ในสภาพที่พร้อมใช้เสมอ

1.5 ด้านการวัดและประเมินผล

1.5.1 ควรมีการประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อประเมินผลการกระทำของผู้เรียนในสถานการณ์จริงแห่งโลกปัจจุบัน เพื่อค้นหาพฤติกรรมที่แท้จริงในด้านความรู้ ความคิด ทักษะ หรือแสดงถึงสิ่งที่รู้และสามารถทำได้มากกว่าการตอบข้อสอบแบบเลือกตอบ ซึ่งอาจวัดได้เพียงความสามารถในการจำหรือทำข้อสอบเท่านั้น

1.5.2 ควรมีการวัดและประเมินผลในแต่ละวิชาที่หลากหลายและแตกต่างกันไปตามจุดประสงค์ของเนื้อหาในแต่ละวิชา เช่น วิชาเรียงความแก้กระทู้ ควรเป็นข้อสอบแบบปรนัย เพื่อวัดและประเมินผลด้านหลักเกณฑ์วิธีการแต่งเรียงความที่ถูกต้อง รวมถึงการใช้สำนวน ภาษายกย่องกลมกลืน ความสมบูรณ์และอรรถรสในการบรรยาย วิชาธรรมะ วิชาวินัย และวิชาพุทธประวัติ ควรเป็นข้อสอบแบบอัตนัย แบบถูกผิด เพื่อวัดและประเมินผลด้านความจำเป็นหลัก

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาค้นคว้าและให้ความสำคัญในด้านของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน

2.2 ควรมีการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทั้งแผนกธรรมและแผนกบาลี

2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมทั้ง 3 ระดับชั้น

2.4 ควรมีการศึกษาผลกระทบจากการปฏิรูปการศึกษาของรัฐบาลที่มีต่อการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

2.5 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมทั้ง 3 ระดับชั้น

2.6 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมทั้ง 3 ระดับชั้น